

УДК 342

DOI: <https://doi.org/10.33098/3083-726X.2026.1.33.126-137>

СУСПІЛЬНА СТІЙКІСТЬ В ЄС У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ «НАУКА ДЛЯ ПОЛІТИКИ»

Кушакова-Костицька Наталія,* Костицький Михайло**

*провідний науковий співробітник Інституту правотворчості та науково-правових експертиз Національної академії наук України, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України (м. Київ, Україна) ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1116-4751>

**головний науковий співробітник відділу публічно-правових досліджень Інституту правотворчості та науково-правових експертиз Національної академії наук України, доктор юридичних наук, професор, дійсний член (академік) НАПрН України, почесний академік НАПН України, заслужений юрист України (м. Київ, Україна) ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2093-2513>

Стаття присвячена дослідженню концептуальних засад стійкості (resilience) як ключового елементу забезпечення суспільного благополуччя та сталого розвитку в Європейському Союзі в межах підходу «наука для політики». Актуальність дослідження зумовлена зростанням кількості та складності системних потрясінь – економічних криз, політичних змін, міграційних викликів, загроз безпеці, а також довготривалих структурних зрушень, спричинених цифровізацією, демографічними змінами та кліматичними трансформаціями. Автори наголошують, що в умовах, коли уникнення криз стає неможливим, на перший план виходить здатність інституцій, зокрема, на наднаціональному рівні, формувати політику, спрямовану на підготовку суспільства до викликів із мінімізацією втрат. У роботі систематизовано еволюцію поняття стійкості, яке бере початок у психології, екології та інженерії та набуває міждисциплінарного значення в контексті сучасної державної політики. Особливу увагу приділено взаємозв'язку стійкості з категорією сталого розвитку, де стійкість постає не як самоціль, а як інструмент збереження індивідуального та колективного добробуту для теперішніх і майбутніх поколінь. Вагоме місце в дослідженні посідає аналіз правових механізмів ЄС, які виступають інституційною формою втілення концепції «наука для політики». Автори розглядають право не лише як сукупність регуляторних норм, а як динамічний інструмент імплементації науково обґрунтованих рішень, здатний забезпечити формалізацію показників стійкості, закріпити багаторівневе розподілення повноважень між суб'єктами публічного управління та встановити юридичні гарантії для довгострокових інвестицій у сталий розвиток. Практичну цінність дослідження становить запропонована система моніторингу стійкості через низку індикаторів, що дає змогу визначати критичні точки втручання. Резюмується, що формування стійкого суспільства у трактуванні ЄС постає не лише як політична мета, а як результат системної інтеграції наукового знання в управлінські та правові механізми, що реалізується в межах парадигми «наука для політики».

Ключові слова: правові механізми, інституційне регулювання, державна політика, наука, концепція «наука для політики», стійкість, суспільне благополуччя, сталий розвиток, суспільний добробут.

© Кушакова-Костицька Н., Костицький М. 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

Кушакова-Костицька Н., Костицький М. Суспільна стійкість в ЄС у контексті реалізації концепції «наука для політики». *Art of Justice*. Редакційно-видавничий відділ Університету Короля Данила, 2026. Вип. 1 (33). С. 126-137. DOI: <https://doi.org/10.33098/3083-726X.2026.1.33.126-137>

Постановка проблеми

Інтерес до стійкості стрімко зростає протягом останніх двадцяти років у відповідь на зростаючу тривогу щодо фактичних та потенційних потрясінь, які можуть перевірити межі здатності окремих осіб, регіонів, країн та установ до подолання труднощів. Хоча стійкість часто обговорюється в контексті інженерії, довкілля, розвитку та соціального захисту, стійкість європейських громадян та ЄС в цілому нещодавно була випробувана

економічними потрясіннями, політичними змінами, міграцією та загрозами безпеці, яких ніхто раніше не передбачав¹.

Розмірковуючи про зміни, спричинені цифровими інноваціями, демографічними змінами, зміною клімату, глобалізацією чи міграцією, було б ілюзорно вірити, що можна усунути кризи, потрясіння чи стійкі структурні зміни у майбутньому. Навпаки, кількість потенційних потрясінь може зростати. Оскільки неможливо їх уникнути, виникає необхідність вчитися на складному досвіді та розробляти політику, яка готує громадян, соціум, державні інституції та бізнес-установи до їх подолання з мінімально можливою шкодою.

Зокрема, державні інституції, такі як Європейський Союз, повинні адаптуватися до цих нових обставин та взяти на себе свою роль у розробці загальносистемних трансформацій для пом'якшення збитків, і не лише для захисту, а й особливо для підготовки своїх громадян до майбутніх соціальних проблем. Іншими словами, для сприяння стійкості (Manca et al., 2017).

Хоча стійкість не була визнана загальним організуючим принципом правового регулювання, вона вже увійшла до багатьох національних правових систем та дій ЄС як сталий концепт. Прикладами є прийняті Європейською Комісією такі правові документи, як «План дій щодо стійкості країн, схильних до криз, на 2013-2020 роки»², Стратегія ЄС щодо адаптації до зміни клімату³, Дорожня карта до ресурсоефективної Європи⁴, Рамкова стратегія створення стійкого енергетичного союзу з перспективною політикою щодо зміни клімату⁵, Повідомлення про ефективні, доступні та стійкі системи охорони здоров'я⁶, програма EPSON, що підтримує ефективність політики згуртованості та структурної політики ЄС (Bristow et al., 2014). Стійкість також є важливим елементом зовнішньої політики ЄС. Глобальна стратегія зовнішньої та безпекової політики ЄС «Спільне бачення, спільні дії: сильніша Європа», представлена в червні 2016 року, визначає стійкість держав та суспільства як один із п'яти своїх пріоритетів⁷.

Стійкість залежить здебільшого від окремих осіб та їхніх різних рівнів об'єднань (таких як громади, міста, регіони чи навіть країни), але вона також включає такі інституції, як уряди, ринки, підприємства, правову та фізичну інфраструктуру та політику. Водночас стійкість можна підвищити за допомогою різних заходів: підготовки, захисту, сприяння та трансформації.

Таким чином, роль органів державної влади та міжнародних організацій, таких як уряди чи наднаціональні інституції, є вирішальною у сприянні політики, спрямованої на позитивний соціально-економічний та екологічний результат сталості, згуртованості та благополуччя суспільства. У контексті невизначеності майбутнього, яке стає «новою нормою», підвищення стійкості суспільства може стати одним із найважливіших завдань

¹ European Commission. Joint Research Centre. Annual Activity Report. 2015. URL: https://commission.europa.eu/document/download/1916c244-6cef-4783-8c39-69dc7a81a7d2_en?filename=Joint%20Research%20Centre%20-%20annual%20activity%20report%202015

² European Commission. Action Plan for Resilience in Crisis Prone Countries 2013-2020. Brussels, 19.6.2013. URL: https://ec.europa.eu/echo/files/policies/resilience/com_2013_227_ap_crisis_prone_countries_en.pdf.

³ European Commission. Forging a climate-resilient Europe - the new EU Strategy on Adaptation to Climate Change. Brussels, 24.2.2021. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2021:82:FIN>.

⁴ European Commission. Roadmap to a Resource Efficient Europe. Brussels, 20.9.2011. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0571:FIN:EN:PDF>.

⁵ Communication From The Commission To The European Parliament, The Council, The European Economic And Social Committee, The Committee Of The Regions And The European Investment Bank A Framework Strategy For A Resilient Energy Union With A Forward-Looking Climate Change Policy. Brussels, 25 February 2015. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52015DC0080>.

⁶ European Commission. Communication on effective, accessible and resilient health systems. Brussels, 4 April 2014. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52014DC0215>

⁷ Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe. A Global Strategy for the European Union's Foreign And Security Policy. June 2016. URL: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/eugs_review_web_0.pdf.

державної політики, вирішення якого залежить, зокрема, від реалізації концепції «наука для політики».

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Концепція стійкості розвинулася з різних дисциплін, першопочатково з таких, як психологія та психіатрія у 40-х роках XX століття (Johnson, Wiechelt, 2004), екологічна наука (Batabyal, 1998), фізика та інженерія (Teigão dos Santos, Partidário, 2011). Директор з науки Стокгольмського центру стійкості К. Фольке (Folke, 2016), підсумовуючи понад 40 років досліджень стійкості, вказував, що вони актуальні як ніколи раніше: кількість наукових публікацій про стійкість у зв'язку з навколишнім середовищем зростає приблизно у 25 разів за останні 15 років, а мислення про стійкість перейшло з маргінального рівня до все більшого впровадження в практику, політику та бізнес.

Сучасні антропологи зазначають, що поняття стійкості продовжує розширюватися та залишається різноманітним, наголошуючи на важливості розгляду стійкості як в сенсі практичної реалізації, так і в сенсі ситуативного розуміння. Вони також акцентують на складності взаємодій та процесів, пов'язаних із подоланням проблем, і часто ставлять на перший план реляційне, а не індивідуалістичне розуміння стійкості (Eitel, 2023).

Новітні дослідження концепту стійкості знайшли застосування в багатьох різних сферах. Так, сьогодні вивчаються особливості інституційної стійкості державного управління в умовах посилення економіко-правових викликів та суспільно-політичної кризи (Blikhar et al., 2023). Концептуалізується поняття «стійкість» в сфері публічного управління (Чуб, 2025), особливо з точки зору національної безпеки (Корнійчук, 2026).

У контексті еволюції мислення про стійкість протягом останніх років окремо слід зазначити дослідження академіка НАН України Е. Лібанової (2024), присвячені резильєнтності соціально-економічної системи України до шоків, спричинених внаслідок війни. Вітчизняними вченими також проведено актуальний аналіз основних підходів до розуміння концепту стійкості, його систематизацію та розмежування з іншими термінами, представленими в українській та зарубіжній науковій літературі останніх років (Grygorenko, Naydonova, 2023).

Серед зарубіжних публікацій відмітимо наукове есе професорки права Університету Еморі М. А. Файнман (Fineman, 2022), в якому вона, пропонуючи свою парадигму стійкості, наголошує, що відповідальність держави повинна ґрунтуватися на універсальній, постійній людській схильності до правопорушень, а не лише на індивідуальних правах.

Аналіз концепції стійкості загалом показує, що вона накопичила більше складових елементів та стала більш складною, набувши міждисциплінарного характеру.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми

Попри зростаючий інтерес до концепції стійкості в різних дисциплінах – від психології та екології до інженерії та управління ризиками – залишається недостатньо дослідженим питання її системної інтеграції в політичне планування на наднаціональному рівні, зокрема, в контексті регулювання на рівні Європейського Союзу. Більшість наявних підходів зосереджуються або на окремих аспектах стійкості (наприклад, на індивідуальній психологічній стійкості, технічній надійності інфраструктури чи екологічній адаптації), або на вузькосекторальних політичних інтервенціях, що не враховують багаторівневої взаємодії між акторами, активами та інституційними механізмами.

Відсутність єдиного міждисциплінарного концептуального підходу, який би дозволив узгодити різні типи здатності до подолання потрясінь (абсорбційний, адаптивний та трансформаційний) з конкретними інструментами політики, ускладнює формування цілісного розуміння щодо підвищення стійкості суспільства. Недостатньо опрацьованим залишається зв'язок між стійкістю та суспільним благополуччям у довгостроковій перспективі, особливо в контексті міжпоколінної справедливості та сталого розвитку.

Проблемним залишається також питання операціоналізації концепції стійкості – тобто створення системи вимірювання, моніторингу та ідентифікації точок втручання, яка б дозволила перевести теоретичні напрацювання в площину практичного політичного планування. Саме на вирішення цих прогалин спрямовано представлене в статті дослідження стійкості суспільства у зв'язку із реалізацією європейської концепції «наука для політики» (*Science for Policy*).

Мета статті: розробити та обґрунтувати концептуальну основу стійкості (резильєнтності) як інструменту інтеграції наукових знань у національну державну стратегію, спрямовану на забезпечення суспільного благополуччя та сталого розвитку в умовах зростаючої кількості системних потрясінь і структурних змін.

Виклад основного матеріалу дослідження

Стійкість у сучасному дискурсі ЄС постає не як стихійна властивість системи, а як цілеспрямовано конструйована здатність, що вимагає діагностики для визначення вразливостей та критичних точок, прогнозування для оцінки ймовірних шоків і сценаріїв та проектування інтервенцій для вибору оптимальних інструментів підвищення стійкості. Жоден із цих етапів неможливий без системного наукового забезпечення. Концепція «наука для політики» тут виконує функцію методологічного інструментарію, що перетворює абстрактну ідею стійкості на операціоналізовану політичну програму.

Як зазначає М. Пелуха з Празького економічного університету (Pěluha, 2025), концепція «наука для політики» виступає своєрідним «мостом» між академічними дослідженнями та політичними рішеннями, долаючи розрив, який часто виникає через різницю в очікуваннях, часових горизонтах і форматах комунікації між науковцями та особами, що приймають рішення. Якщо політики потребують швидкої та чіткої інформації для дій, то науковці зосереджені на ґрунтовності даних і глибині аналізу, що створює виклики для ефективного трансферу знань.

На рівні Європейського Союзу концепція «наука для політики» отримала системний інституційний розвиток, ключову роль у якому відіграє Об'єднаний дослідницький центр (*Joint Research Centre, JRC*) Європейської комісії¹. Нормативне закріплення необхідності наукового супроводу політики відбулося через низку стратегічних документів:

- Пакт про дослідження та інновації в Європі, ухвалений Радою ЄС у листопаді 2021 року, який визначив потребу у посиленні взаємодії між наукою та політикою²;
- Висновки Комітету з Європейського дослідницького простору та інновацій (ERAC) від 27 вересня 2023 року, в яких члени ERAC загалом підтримали розвиток європейської екосистеми «наука для політики» (*Science for Policy, S4P*) та визнали необхідність

¹ Joint Research Centre. European Commission. URL: https://joint-research-centre.ec.europa.eu/index_en.

² Council Recommendation (Eu) 2021/2122 of 26 November 2021 on a Pact for Research and Innovation in Europe. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021H2122>.

створення мережі її координаторів для сприяння цьому процесу шляхом просування регулярного політичного діалогу S4P на європейському рівні¹;

- Висновки Ради ЄС від грудня 2023 року, в яких підтверджено важливість посилення ролі та впливу досліджень та інновацій у процесах формування політики та доручено Європейській Комісії активізувати зусилля в цьому напрямі².

Можна констатувати, що сьогодні поняття стійкості набуває особливої актуальності у зв'язку з європейською концепцією «наука для політики», яка стосується інтеграції наукових доказів, системного мислення та технологічних інновацій у процес прийняття політичних рішень для підвищення здатності держав, суспільств та інфраструктур протистояти кризам, адаптуватися до них та відновлюватися після них. Вона виходить за межі технократичної експертизи та розглядає стійкість як проактивну, стратегічну та часто оспорювану політичну мету (Cordis, 2025).

Ключовим фактором тут виступає правовий механізм як форма закріплення зв'язку «наука – політика». Право в контексті «наука для політики» виконує функції легітимації (надає науково обґрунтованим рішенням юридичну силу та обов'язковість); стандартизації (закріплює єдині вимоги до стійкості, наприклад, у секторальних регламентах ЄС); інституціоналізації (визначає органи відповідальні за моніторинг, оцінку та реагування); забезпечення довгостроковості (створює стабільні умови для інвестицій у процес формування стійкості, які не залежать від політичної кон'юнктури).

Для реалізації цієї концепції в ЄС застосовується система моніторингу стійкості через низку індикаторів, що є втіленням принципу *evidence-based policy* (політики, заснованої на доказах) у цій сфері (Bell, Morse, 2010). Тобто саме наука визначає, які індикатори є валідними та чутливими до змін, а політика забезпечує збір даних, інституційну координацію та механізми реагування на сигнали таких індикаторів. Така система перетворює стійкість із декларативної мети на керований процес зі зворотним зв'язком.

Слід зазначити, що стійке суспільство здатне справлятися з потрясіннями або стійкими структурними змінами та реагувати на них, або протистоячи їм (абсорбційна здатність), або дотримуючись певного рівня гнучкості та вносячи невеликі зміни в систему (адаптивна здатність). На межі, коли збурення вже не піддаються контролю, системі необхідно впроваджувати більші зміни, які в крайніх випадках призведуть до трансформації (трансформаційна здатність) (Li et al., 2026).

Підкреслимо, що саме в межах підходу «наука для політики» відбувається формування типологій формування стійкості (абсорбційна, адаптивна, трансформаційна здатність), визначення індикаторів, моделювання динаміки систем; інтеграція наукових концептів у стратегічні документи ЄС (Європейська зелена угода³, Стратегічний компас⁴, Біла книга щодо майбутнього Європи⁵); створення механізмів моніторингу, правове закріплення стандартів стійкості, розподіл повноважень між державними інституціями, громадянським суспільством і бізнес-спільнотою.

Стійке суспільство прагне підтримувати свій рівень індивідуального та суспільного добробуту в рамках справедливого міжпоколінного розподілу, тобто забезпечуючи

¹ Council of the European Union. ERAC Summary Conclusions of the Policy Debate «Towards a European Science for Policy ecosystem». Brussels, 27 September 2023. URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13213-2023-INIT/en/pdf>.

² Council of the European Union. Strengthening the role and impact of research and innovation in the policymaking process in the Union. Council conclusions (approved on 8 December 2023). Brussels, 8 December 2023. URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-16450-2023-INIT/en/pdf>.

³ The European Green Deal. 15 April 2021. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/en/2633-relations/galuzeve-spirovbitnictvo/klimat-yevropejska-zelena-ugoda>.

⁴ The Strategic Compass of the European Union. March 21, 2022. URL: <https://www.strategic-compass-european-union.com>.

⁵ European Commission. White paper on the future of Europe. Reflections and scenarios for the EU27 by 2025. COM(2017)2025 of 1 March 2017. URL: https://commission.europa.eu/document/download/b2e60d06-37c6-4943-820f-d82ec197d966_en?filename=white_paper_on_the_future_of_europe_en.pdf

поточний добробут без серйозного погіршення добробуту майбутніх поколінь. Суспільства, які є більш стійкими до потрясінь, також можуть забезпечувати вищий рівень добробуту, оскільки шок вплине на них менш сильно. Абсорбційна та адаптивна здатність стійкості означає, що, незважаючи на деякі початкові неминучі втрати після шоку, стійке суспільство прагне відновити свій початковий добробут та забезпечити звичну функціональність. Коли ситуація стає нестерпною і необхідна трансформація, початковий добробут та звичайна функціональність більше не можуть підтримуватися. Продовження попереднього шляху розвитку, таким чином, призведе до колапсу в майбутньому, що означатиме падіння суспільного добробуту на той момент. Це означає помітну різницю між добробутом поколінь, що жили до та після колапсу. Метою стійкості є забезпечення здатності системи уникати таких ситуацій, що означатиме несправедливий міжпоколінний розподіл добробуту.

Ця здатність відповідає дуже загальному поняттю сталого розвитку, як це, наприклад, викладено у 1987 році Комісією Брундтланд ООН, де сталий розвиток людини визначається як можливість задоволення потреб сьогодення без шкоди для здатності майбутніх поколінь задовольняти власні потреби¹.

Концепція стійкості нерозривно пов'язана з поняттям системи, яка зазнає потрясінь або є схильною до збурень. Якби збурень не існувало («стабільний світ»), концепція стійкості була б безглуздою. А якби система була здатна усунути свою нестабільність, повністю ізолювати себе від потрясінь, стійкість була б безкінечною.

Концептуально можна розрізнити три рівні впливу потрясінь. Перед потенційним шоком ризикованість стосується ймовірності ураження. Як тільки ризик матеріалізується, система може бути вразливою чи ні в тому сенсі, що її реакція на шок з точки зору його інтенсивності може бути низькою або високою. Вразлива система може відновитися з обмеженими втратами соціального добробуту чи ні. У такій концепції система є стійкою, якщо поєднання ризикованості та вразливості (очікуваних втрат) є низьким, або коли очікувані втрати є високими, але система може відновитися з обмеженими втратами (Duchek, 2019).

Можна навести кілька прикладів для ілюстрації цих різних рівнів стійкості. По-перше, системі легше бути стійкою, якщо вона має низьку ймовірність ризику. Це може бути пов'язано з низькою базовою ймовірністю ризику або з активним втручанням суспільства, таким як профілактика захворювань.

По-друге, деякі люди можуть ризикувати втратити роботу, але після втрати роботи вони мають буфер ресурсів для підтримки себе з відносно невеликою втратою споживання (або інших елементів добробуту). Це означає, що вони перебувають у групі ризику, але не безпосередньо вразливі. Аналогічно, може статися так, що система здатна поглинути шок завдяки певному рівню гнучкості на ринку праці або завдяки добре працюючій системі соціального страхування.

По-третє, у разі значного шоку, який не поглинається системою (яка, таким чином, є вразливою), стійкість вимагатиме від системи певної трансформації. Наприклад, Гопкінс (Hopkins, 2008) стверджував, що суспільство повинно реагувати на «пік нафти» та зміну клімату не просто скороченням викидів, а трансформацією своїх громад, щоб позитивно сприймати енергетичний спад як бажану реальність, створюючи способи життя, які є більш пов'язаними та збагачуючими. У цьому випадку система зможе підтримувати свою

¹ UN. Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future. 1987. URL: <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf>.

функцію генерування добробуту в майбутньому навіть у відповідь на великий шок, таким чином доводячи свою стійкість.

Зрештою, існує також небажана можливість того, що система зазнає краху, що спричинить масові соціальні безлади, втрату спроможності забезпечити добробут у майбутньому, а отже, і не буде стійкою.

Стійкість вимагає різноманітних можливостей, і, оскільки вона значною мірою залежить від контексту, де відбувається порушення, її потрібно аналізувати в рамках усієї соціально-економічної і політичної системи на науковій основі. Щоб зрозуміти, як підтримувати соціальну стійкість, необхідно також чітко визначати коло суб'єктів, які відіграють певну роль у системі. На погляд дослідників цього питання, до них належать окремі особи, громади, установи, регіони або власники капіталу, а також їхня роль у системі та взаємодія між ними (Walker et al., 2004).

Видається, що стійкість залежить здебільшого від окремих осіб та їхніх різних рівнів об'єднань (таких як громади, міста, регіони чи навіть країни), але вона також включає інституції в широкому сенсі. Водночас стійкість можна підвищити за допомогою різних втручань, які, можливо, починаються ще до того, як порушення очікуються або вже матеріалізувалися. Заходи профілактики спрямовані на зменшення частоти та масштабів потрясінь, а в найкращому випадку – на їх запобігання. Наприклад, регламент ЄС 2017 року щодо заходів забезпечення безпеки постачання газу¹ запроваджує різні превентивні правові механізми для зменшення ймовірності дефіциту газу через перебої в постачанні або надзвичайно високий попит.

Оскільки профілактичні заходи можуть не повністю запобігти порушенням, важливо поєднувати їх із заходами підготовки. Вони спрямовані на запровадження домовленостей (плани дій на випадок надзвичайних ситуацій, угоди про взаємодопомогу або фінансові буфери).

Межа між запобіганням та підготовкою не є чіткою. Наприклад, Європейська рада із системних ризиків (ESRB) була створена для їх моніторингу та оцінки і, де це доречно, для видання попереджень та рекомендацій². Таким чином, ESRB служить як для запобігання системним кризам (шляхом виявлення накопичення ризиків та забезпечення ранніх дій), так і для підготовки до їх подолання (шляхом створення різних фінансових буферів).

Отже, для підвищення суспільної стійкості необхідно враховувати порушення, які можуть виникати на всіх рівнях життєдіяльності соціуму, і вчасно вживати науково обґрунтовані та юридично оформлені захисні заходи для пом'якшення їхнього впливу, а також для полегшення потенційних позбавлень або втрати рівня життя.

Наприклад, допомога по безробіттю діє як (дохідний) буфер, підтримуючи рівень життя протягом періоду, достатнього для пошуку нової роботи та відновлення відповідного доходу. У той час як захист спрямований на підтримку абсорбційної здатності (стабільності), заходи стимулювання служать для активації адаптивної здатності (гнучкості), необхідної для подолання триваліших та/або серйозніших порушень. Прикладами можуть бути підвищення гнучкості на ринку праці шляхом структурних правових реформ, інвестування в інновації, що допомагає регіонам відновлюватися набагато швидше (Giannakis, Bruggeman, 2017), або забезпечення навчання безробітних для легшого перерозподілу між секторами.

¹ Regulation (EU) 2017/1938 Of The European Parliament And Of The Council of 25 October 2017 concerning measures to safeguard the security of gas supply and repealing Regulation (EU) No 994/2010. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2017/1938/oj/eng>.

² Regulation (EU) No 1092/2010 Of The European Parliament And Of The Council of 24 November 2010. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2010/1092/oj/eng>.

Зрештою, значні та постійні труднощі можуть призвести до ситуації, коли поточну систему більше неможливо підтримувати, і необхідні глибокі, часто болісні зміни. Роль трансформаційних заходів полягає у сприянні цьому процесу, щоб уникнути невинновданого різких змін. Прикладом такої добровільної та поступової трансформації є Новий план дій щодо циркулярної економіки для чистішої та конкурентоспроможнішої Європи¹.

Також важливо визнати, що стійкість під час цього процесу трансформації може стикатися з проблемними питаннями в різних сферах суспільних відносин, насамперед в соціально-економічній: регулювання ринку праці, дискримінація за віком, доступ домогосподарств до фінансування, психологічні труднощі щодо управління персоналом, фрагментовані міжнародні ринки капіталу, недостатня географічна мобільність робочої сили, частково зумовлена неліквідними ринками нерухомості тощо. Це робить обґрунтованим застосування системного наукового підходу при вирішенні зазначених питань.

Наступний крок полягає в тому, щоб зробити цю концептуальну основу оперативною для програмування ефективної державної політики, мета якої полягає в тому, щоб:

- 1) зібрати показники та розробити аналітичні інструменти, які розглядають соціальну систему в різних аспектах та здатні виявляти відповідні зміни;
- 2) моніторити стійкість та визначати найважливіші точки втручання;
- 3) розробити аналітичні та правові інструменти, здатні охопити «науковий погляд» та підтримувати розробку більш ефективної державної політики для підтримки стійкості суспільств.

Отже, через складний та багатовимірний характер концепції стійкості є необхідність вивчати «індикатори стійкості», що відповідають наявним активам (матеріальним та нематеріальним), функціональності механізму, пов'язаного на інституціональному рівні з науковими дослідженнями, державною політикою, громадянським суспільством, інфраструктурою, бізнесом, соціально-сервісними системами та, нарешті, кінцевим результатом. У всіх випадках такі індикатори відповідатимуть різним суб'єктам – окремим особам, громадам, містам, регіонам чи країнам.

На фінальному етапі слід виявляти характеристики цих суб'єктів, які є впливовими та надійними детермінантами їхньої стійкості. Наприклад, рівень освіти (або людський капітал у більш загальному плані), соціальна зв'язність (або соціальний капітал загалом), стан здоров'я або різні психологічні фактори можуть позитивно впливати на індивідуальну стійкість. Такі характеристики стійкості можна було б і слід було б постійно моніторити, зазвичай щороку. Інформаційна панель складалася б з таких характеристик. Достовірність їхнього впливу на стійкість слід регулярно переглядати (особливо після спостереження за великими порушеннями), враховуючи уроки, винесені з накопиченого європейського досвіду та наукових досліджень у цій сфері.

Для України такий досвід набуває особливого значення з огляду на спільні виклики стійкості, необхідність протидії безпековим загрозам, подолання економічної нестабільності та гармонізацію національних політик із найкращими практиками ЄС.

¹ A new Circular Economy Action Plan For a cleaner and more competitive Europe: Communication From The Commission To The European Parliament, The Council, The European Economic And Social Committee And The Committee Of The Regions. Brussels, 11.03.2020. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0098>.

Висновки

У статті запропоновано концептуальну основу стійкості, яка покликана слугувати інструментом інтеграції наукових знань у політичне планування Європейського Союзу. Її ефективність ґрунтується на міждисциплінарному підході, що дозволяє подолати вузькосекторальне розуміння стійкості та розглядати її як багатовимірне явище, яке охоплює взаємодію індивідів, громад, інституцій, активів та механізмів у межах єдиної політико-правової та соціально-економічної системи.

У цьому контексті доцільним є розрізнення трьох типів здатності системи до подолання потрясінь – абсорбційної (протистояння), адаптивної (гнучке пристосування) та трансформаційної (глибинна зміна структури), – що дозволяє більш точно диференціювати політичні інтервенції залежно від інтенсивності, тривалості та характеру порушення. Обґрунтовано, що стійкість не є самоціллю, а виступає засобом забезпечення суспільного благополуччя як для теперішнього, так і для майбутніх поколінь, що пов'язує її безпосередньо з цілями сталого розвитку.

Особливу роль набуває створення системи моніторингу суспільної стійкості через створення низки індикаторів, що дасть змогу визначати критичні точки втручання та оцінювати ефективність реалізованих заходів.

Подальші кроки передбачають операціоналізацію концепції «наука для політики» через розробку правових інструментів та системи аналітичних показників, здатних охопити «науковий погляд» і підтримати формування більш ефективної політики сприяння стійкості європейських суспільств у відповідь на сучасні виклики – від зміни клімату та цифровізації до демографічних змін і загроз безпеці.

Перспективи подальших наукових розвідок

Подальші наукові розвідки в межах досліджуваної тематики мають бути зосереджені на операціоналізації запропонованого концептуального підходу до розуміння стійкого суспільства, що передбачає розробку конкретного інструментарію вимірювання та моніторингу стійкості на різних рівнях – від індивідуального до наднаціонального. Пріоритетним напрямом є створення системи кількісних та якісних індикаторів («сенсорів стійкості»), які б дозволяли своєчасно виявляти ризики, оцінювати вразливість систем та ідентифікувати критичні точки для політичного втручання.

Важливим науковим завданням є поглиблене вивчення взаємозв'язків між різними типами здатності до подолання потрясінь (абсорбційною, адаптивною та трансформаційною) та конкретними політичними інтервенціями, зокрема через емпіричний аналіз кейсів подолання криз у різних країнах-членах ЄС. Це дозволить визначити найбільш ефективні комбінації заходів залежно від природи, інтенсивності та тривалості порушень суспільної стійкості.

Окремої уваги потребує дослідження ролі інституційної спроможності у формуванні національної стійкості, зокрема, аналіз того, як різні моделі врядування, рівень довіри до інституцій та якість регуляторного середовища впливають на здатність системи адаптуватися до викликів. Перспективним напрямом є також міждисциплінарна інтеграція знань з права, економіки, соціології, психології, екології та політології для формування цілісного розуміння феномену стійкості.

Крім того, актуальним є проведення порівняльних досліджень стійкості різних країн-членів ЄС з метою виявлення факторів, що сприяють або перешкоджають успішному подоланню потрясінь, а також розробка рекомендацій щодо адаптації успішних практик у

межах єдиної політики Європейського Союзу. Зрештою, подальші наукові розвідки мають бути спрямовані на забезпечення ефективного зв'язку між науковими напрацюваннями та реальним політичним плануванням, що є ключовою передумовою реалізації концепції «наука для політики» в контексті сталого розвитку та суспільного благополуччя в Україні.

Список використаних джерел

1. Manca A. R., Benczur P., Giovannini E. Building a Scientific Narrative Towards a More Resilient EU Society. Part 1: A Conceptual Framework. Luxembourg : Publications Office of the European Union, 2017. 19 p.
2. Bristow G., Healy A., Norris L. et al. ECR2 Economic Crisis: Resilience of Regions: [Research Report] / ESPON 2013 Programme. Cardiff : University of Cardiff, 2014. 111 p.
3. Johnson J. L., Wiechelt S. A. Introduction to the Special Issue on Resilience. *Substance Use & Misuse*. 2004. Vol. 39. Issue 5. P. 657-70. DOI: 10.1081/ja-120034010.
4. Batabyal A. A. On Some Aspects of Ecological Resilience and the Conservation of Species. *Economic Research Institute Study Papers*. 1998. Vol. 52. Issue 4. P. 373-378. DOI: 10.1006/jema.1998.0183.
5. Teigão dos Santos F., Partidário M. SPARK: Strategic planning approach for resilience keeping. *European Planning Studies*. 2011. Vol. 19. Issue 8. P. 1517-1536.
6. Folke C. An encyclopedia of resilience. *Stockholm Resilience Centre*. 01.12.2016. URL: <https://www.stockholmresilience.org/research/research-news/2016-12-01-an-encyclopedia-of-resilience.html>.
7. Eitel K. Resilience. The Open Encyclopedia of Anthropology / ed. by F. Stein. 2023. URL: <https://www.anthroencyclopedia.com/entry/resilience>. DOI: 10.29164/23resilience.
8. Blikhar M., Skovronska I., Shyshko V., Potsiurko O., Hodiak A. Institutional Stability Of Public Administration In The Conditions Of Increasing Economic And Legal Challenges And Threats Of Financial And Economic And Socio-Political Crisis In Ukraine. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2023. Т. 3. № 50. С. 372-381. DOI: 10.55643/fcaptp.3.50.2023.4087.
9. Чуб І. В. Концептуалізація категорії «національна стійкість» у публічному управлінні. *Публічне урядування*. 2025. Вип. 3 (44). С. 43-53. DOI: 10.32689/2617-2224-2025-3(44)-6.
10. Корнійчук О. Стійкість системи публічного управління та адміністрування в умовах децентралізації: вдосконалення механізмів реагування на загрози національній безпеці України. *Наукові перспективи*. 2026. № 1 (67). С. 382-396. DOI: 10.52058/2708-7530-2026-1(67)-382-396.
11. Лібанова Е. Резильєнтність соціоекономічної системи України до шоків, спричинених війною: специфіка формування і реагування. *Демографія та соціальна економіка*. 2024. Т. 58. № 4. С. 3-23. DOI: 10.15407/dse2024.04.003.
12. Grygorenko Z, Naydonova G. The Concept Of "Resilience": History Of Formation And Approaches To Definition. *Public Administration And Law Review*. 2023. No. 2. P. 76-88. DOI: 10.36690/2674-5216-2023-2-76-88.
13. Fineman M. A. Emory University Rights, Resilience, and Responsibility. *Emory Law Journal*. 2022. Vol. 71. Issue 7. P. 1435-1455. DOI: 10.2139/ssrn.4104731.
14. Pěluha M. Science for Policy is a Bridge Between Academic Research and Political Decision-Making. *Prague University of Economics and Business*. 01.04.2025. URL: <https://research.vse.cz/news/martin-peluha-science-for-policy-is-a-bridge-between-academic-research-and-political-decision-making>.
15. Cordis. Futuresilience: Creating Future Societal Resilience Through Innovative, Science-Based Co-Creation Labs (project id: 101094455). 2025. URL: <https://cordis.europa.eu/project/id/101094455>. doi: 10.3030/101094455.
16. Bell S., Morse S. The role of Sustainability Indicators within evidence-based policy for sustainable development in the European Union. *International Sustainable Development Research Conference*. Hong Kong, 2010. P. 1-23. URL: https://oro.open.ac.uk/24614/1/_ISDRC_16_~_Bell_and_Morse_HK_RoI_Paper_F.pdf.
17. Li J., Tang S.-Y., Wen B. Unpacking Resilience In Public Administration: Insights From A Meta-Narrative Review. *Public Administration Review*. 12.01.2026. P. 1-20. DOI: 10.1111/puar.70083.
18. Duchek S. Organizational Resilience: A Capability-Based Conceptualization. *Business Research*. 2020. Vol. 13. Issue 1. P. 215-246. DOI: 10.1007/s40685-019-0085-7.
19. Hopkins R. The Transition Handbook: From Oil Dependency to Local Resilience. Vermont : Chelsea Green Publ., 2008. 240 p.

20. Walker B., Holling C. S., Carpenter S. R., Kinzig A. Resilience, Adaptability And Transformability In Social–Ecological Systems. *Ecology and Society*. 2004. Vol. 9. Issue 2. Article 5. P. 1–9.
21. Giannakis E., Bruggeman A. Determinants Of Regional Resilience To Economic Crisis: A European Perspective. *Taylor & Francis Journals*. 2017. Vol. 25. Issue 8. P. 1394–1415. DOI: 10.1080/09654313.2017.1319464.

References

1. Manca, A., Benczur, P., Giovannini, E. (2017). Building a Scientific Narrative Towards a More Resilient EU Society. Part 1: A Conceptual Framework. Luxembourg : Publications Office of the European Union. [in English]
2. Bristow, G., Healy, A., Norris, L. et al. (2014). ECR2 Economic Crisis: Resilience of Regions: [Research Report] / ESPON 2013 Programme. Cardiff : University of Cardiff. [in English]
3. Johnson, J. L., Wiechelt, S. A. (2004). Introduction to the Special Issue on Resilience. *Substance Use & Misuse*, 39(5), 657–70. doi: 10.1081/ja-120034010. [in English]
4. Batabyal, A. A. (1998). On Some Aspects of Ecological Resilience and the Conservation of Species. *Economic Research Institute Study Papers*, 52(4), 373–378. doi: 10.1006/jema.1998.0183.
5. Teigão dos Santos, F., Partidário, M. (2011). SPARK: Strategic planning approach for resilience keeping. *European Planning Studies*, 19(8), 1517–1536. [in English]
6. Folke, C. (2016). An encyclopedia of resilience. *Stockholm Resilience Centre*. URL: <https://www.stockholmresilience.org/research/research-news/2016-12-01-an-encyclopedia-of-resilience.html>. [in English]
7. Eitel, K. (2023). Resilience. *The Open Encyclopedia of Anthropology* / ed. by F. Stein. URL: <https://www.anthroencyclopedia.com/entry/resilience>. doi: 10.29164/23resilience. [in English]
8. Blikhar, M., Skovronska, I., Shyshko, V., Potsiurko, O., Hodiak, A. (2023). Institutional Stability Of Public Administration In The Conditions Of Increasing Economic And Legal Challenges And Threats Of Financial And Economic And Socio-Political Crisis In Ukraine. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 3(50), 372–381. doi: 10.55643/fcaptp.3.50.2023.4087. [in English]
9. Chub, I. V. (2025). Conceptualization Of The Category «National Sustainability» In Public Administration. *Public Management*, 3 (44), 43–53. doi: 10.32689/2617-2224-2025-3(44)-6. [in Ukrainian]
10. Korniihuk, O. O. (2026). Resilience Of The Public Governance And Administration System Under Conditions Of Decentralization: Enhancing Threat Response Mechanisms For Ukraine's National Security, *Naukivi Perspectyvy*, 1(67), 382–396. doi: 10.52058/2708-7530-2026-1(67)-382-396. [in Ukrainian]
11. Libanova, E. (2024). Resilience Of The Socio-Economic System Of Ukraine To The Shocks Caused By The War: Specifics Of Formation And Response. *Demography and Social Economy*, 4 (58), 3–23. doi: 10.15407/dse2024.04.003. [in Ukrainian]
12. Grygorenko, Z., Naydonova, G. (2023). The Concept Of “Resilience”: History Of Formation And Approaches To Definition. *Public Administration And Law Review*, 2, 76–88. doi: 10.36690/2674-5216-2023-2-76-88. [in English]
13. Fineman, M. A. (2022). Emory University Rights, Resilience, and Responsibility. *Emory Law Journal*, 71(7), 1435–1455. doi:10.2139/ssrn.4104731. [in English]
14. Pělucha, M. (2025). Science for Policy is a Bridge Between Academic Research and Political Decision-Making. *Prague University of Economics and Business*. URL: <https://research.vse.cz/news/martin-pelucha-science-for-policy-is-a-bridge-between-academic-research-and-political-decision-making>. [in English]
15. Cordis. (2025). Futuresilience: Creating Future Societal Resilience Through Innovative, Science-Based Co-Creation Labs (project id: 101094455). URL: <https://cordis.europa.eu/project/id/101094455>. doi: 10.3030/101094455. [in English]
16. Bell, S., Morse, S. (2010). The role of Sustainability Indicators within evidence-based policy for sustainable development in the European Union. *International Sustainable Development Research Conference*. Hong Kong, URL: https://oro.open.ac.uk/24614/1/_ISDRC_16_~_Bell_and_Morse_HK_RoI_Paper_F.pdf. [in English]
17. Li, J., Tang, S.-Y., Wen, B. (2026). Unpacking Resilience In Public Administration: Insights From A Meta-Narrative Review. *Public Administration Review*, 0:1–20. doi: 10.1111/puar.70083. [in English]
18. Duchek, S. (2020). Organizational Resilience: A Capability-Based Conceptualization. *Business Research*, 13(1), 215–246. doi: 10.1007/s40685-019-0085-7. [in English]

19. Hopkins, R. (2008). The Transition Handbook: From Oil Dependency to Local Resilience. Vermont : Chelsea Green Publ. [in English]
20. Walker, B., Holling, C. S., Carpenter, S. R., Kinzig, A. (2004). Resilience, Adaptability And Transformability In Social–Ecological Systems. *Ecology and Society*, 9(2): 5, 1-9. [in English]
21. Giannakis, E., Bruggeman, A. (2017). Determinants Of Regional Resilience To Economic Crisis: A European Perspective. *Taylor & Francis Journals*, 25(8), 1394-1415. doi: 10.1080/09654313.2017.1319464. [in English]

SOCIAL WELL-BEING, RESILIENCE AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN THE EU IN THE CONTEXT OF IMPLEMENTING THE CONCEPT OF "SCIENCE FOR POLICY"

Natalia Kushakova-Kostytska*, Mykhailo Kostytskyi**

*Leading Researcher of the Institute of Law-Making and Scientific-Legal Expertise of the National Academy of Sciences of Ukraine, Doctor of Legal Law, Professor, Honored Lawyer of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

**Chief Researcher of the Department of Public Law Research of the Institute of Law-Making and Scientific-Legal Expertise of the National Academy of Sciences of Ukraine, Doctor of Legal Law, Professor, Full Member (Academician) of the National Academy of Sciences of Ukraine, Honorary Academician of the National Academy of Sciences of Ukraine, Honored Lawyer of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

The article is devoted to the study of the conceptual foundations of resilience as a key element of ensuring social well-being and sustainable development in the European Union within the framework of the "science for policy" approach. The relevance of the study is due to the increasing number and complexity of systemic shocks – economic crises, political changes, migration challenges, security threats, as well as long-term structural shifts caused by digitalization, demographic changes and climate transformations. The authors emphasize that in conditions when avoiding crises becomes impossible, the ability of institutions, in particular at the supranational level, to form policies aimed at preparing society for challenges with minimizing losses comes to the fore. The work systematizes the evolution of the concept of resilience, which originates in psychology, ecology and engineering and acquires interdisciplinary significance in the context of modern public policy. Particular attention is paid to the relationship between sustainability and the category of sustainable development, where sustainability appears not as an end in itself, but as a tool for preserving individual and collective well-being for present and future generations. An important place in the study is occupied by the analysis of the EU legal mechanisms, which act as an institutional form of implementing the concept of "science for policy". The authors consider law not only as a set of regulatory norms, but as a dynamic tool for implementing scientifically sound decisions, capable of ensuring the formalization of sustainability indicators, consolidating a multi-level distribution of powers between public administration entities and establishing legal guarantees for long-term investments in sustainable development. The practical value of the study is the proposed system for monitoring sustainability through a number of indicators, which makes it possible to identify critical points of intervention. It is summarized that the formation of a sustainable society in the interpretation of the EU appears not only as a political goal, but as the result of the systematic integration of scientific knowledge into management and legal mechanisms, which is implemented within the "science for policy" paradigm.

Key words: legal mechanisms, institutional regulation, public policy, science, the concept of «science for policy», sustainability, social well-being, sustainable development, public welfare.

Дата першого надходження статті до видання: 23.03.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 24.04.2026
Дата публікації: 29.06.2026